

FERCH MAGDA

Lille 2004

Európa idei kulturális fővárosa

Az észak-franciaországi Lille-ben, Európai egyik idei kulturális fővárosában 2003. december 3-án parádés ünneppsorozat kezdődött. A tavalyi főváros, Graz után 2004-ben Genova és Lille képviseli földrészünk kultúráját a nagyvilágban. (A Genováról szóló ismertetést lásd: Európai Utas 2003/2.) Az eseménysorozat anyagi alapját a város, a megye, a régió és magán-mecénások összefogásával, az állam és az Európai Unió támogatásával sikerült megteremteni – több évig tartó előkészületekkel. Az ünneplésből kivieszi részét a Lille vonzaskörzetéhez tartozó 150 franciaországi és flandriai település, amit jelképesnek is felfoghatunk abban az évben, amikor Európa végre újraegyesül. A programok nagy részét több településre elviszik. A lille-i metró, a világ első vezető nélkül közlekedő földalattija néhány perc alatt röpít el jó néhányhoz, a messzebb lévőket pedig TGV-vel érheti el gyorsan az utazó.

Itt természetes az évszázadokat átrepülő, határokon átnyúló összefogás (ennek a jelképe a csizmás kislényt ábrázoló logó). A programban, amelynek egyik fő jellemzője a sokszínűség és a nyitottság, éppoly remekül megfér egymás mellett a klasszikus és a kortárs művészet, a régi és az új, mint Lille városában.

Lille, amelynek nevét a sziget (l'île) szóból származtatják, sokáig Flandria fővárosa volt. A X. századtól

Az orvosi kar épülete Lille-ben (építész: G. Neveux)

Jajoi Kusama japán szobrászművész a lille-i új pályaudvar előtti téren felállított szobrának makettjével

Flandria grófjainak, majd Burgundia hercegeinek a birtoka, később a Habsburgok és a spanyolok kezére kerül. Flandria a XIV–XV. században Európa egyik leggazdagabb vidéke, köszönheti ezt elsősorban posztóiparának, amely angol gyapjút dolgoz fel. Művészete ebben az időben az itáliaival verseng. Franciaország számára XIV. Lajos szerzi meg Lille-t 1668-ban az aacheni békével (Vauban ekkor építteti csillag alakú citadelláját, amely része a 28 települést összefogó városvédő rendszernek), majd Savoyai Jenő foglalja el 1708-ban. A város az utrechti békekötéskor (1713) kerül vissza Franciaországhoz. Különösen építészete tanúskodik arról az összetett hatásrendszerről, amely évszázadokon át érte.

A megőrizve megújító szemléletű városfejlesztés az utóbbi huszonöt évben vett nagy lendületet, és csúcspontját a *Lille 2004* előkészítésekor érte el. Jó alapot teremtett ehhez a kilencvenes évekbeli felbuzdulás, amikor Lille megpályázta a 2004-es nyári olimpia megrendezésének jogát. Nem kapta meg, de ami akkor felépült, az ma is a közösséget szolgálja.

A történelmi városközponttól nem messze, de tőle elkülönülve, Christian de Portzamparc, Rem Koolhaas és Jean Nouvel tervei szerint elkészült a hipermodern új városnegyed, központjában az Euralille-lel, a villámgyors TGV-t fogadó pályaudvarral. Szinte teljesen befejeződött a zezugos kis utcák labirintusából összeálló óváros rekonstrukciója. A főtéren pompás paloták, köztük a flandriai grófok hajdani lakhelyéből (Rihoit-palota) átalakított Városháza és a volt tőzsdepalota. Nem messze tőlük De Gaulle szülőháza. Az óváros és a mai Lille határán álló hajdani menhely, a XVII. században átépített Hospice Comtesse, amelyet Flandria grófnője, Jeanne alapított 1237-ben, ma Lille egyik legérdekesebb múzeuma. A teljes rekonstrukció és bővítés után 1997-ben újra megnyílt szépművészeti

múzeum, a XIX. században épült Palais des BeauxArts a Louvre után Franciaország második legjelentősebb gyűjteményével büszkélkedhet. Megújult az Operaház, a XIX. századi katedrális, és tizenkét helyen kaptak új köntösben új kulturális funkciót régi épületek: üzemek, műemlékek.

A Maison Folie-nak nevezett, mindenféle bolondságra és nagyon komoly programokra is nyitott kulturális központok az ott lakóknak és a különböző művészeti ágak alkotóinak teremtenek sorozatos találkozási lehetőséget. Hogy mi adta hozzájuk az alapot? Lille soknemzetiségű munkáslakta negyedében, Wazemmes-ben (hétvégi piacán színek és illatok orgiája!) egy régi textilgyár, Lille-Moulins-ben egy XVIII. századi sörfőzde, Tourcoing-ben egy XVII. századi kolostor. (André Fleischer magyar származású képzőművész-fotográfus ezen a Lille-lel összenőtt településen építette fel Bernard Tschumi építésszel a Fresnoy nevű központot, ahol a művészetek határterületeit művelők dolgozhatnak ösztöndíjjal.) Villeneuve d'Asqban egy XVIII. századi tanyaépület, Arrasban egy háromszáz éves elegáns palota, Monsen-Baroeulben

Az F-csoport, a tavaly decemberi megnyitó egyik főszereplője

Művészeti és Ipari Múzeum, Roubaix – egykor uszoda

egy XIX. századi erődtítmény, Courtrai-ban, a Lys folyó két ága által körülölelt szigeten, Budán (igen, így nevezik, csak másként ejtik!) emelt épületkomplexum és így tovább.

Hogy ez kirakat volna csupán, amely mögött tömérdek probléma rejlik? Ezek a házak elsősorban azért épültek fel, hogy minél több emberrel megszeressék azt, amit kultúrának nevezünk a szó legteljesebb értelmében. Hogy megpróbálják áthidalni a „tömeg-” és a „magaskultúra” közötti szakadékot. Hosszú távú, nehezen megvalósítható program, de lemondani nem volna szabad róla. Nekünk sem!

Számunkra – akik azt tapasztaljuk, hogy nálunk értékek sora pusztul még a rendszerváltozás után is, hogy rövid távú érdekeket szem előtt tartva nemegyszer eladják, leölik az aranytojást tojó tyúkot – különösen

Szaburo Tesigavara kortárs táncsoportja

tanulságos, hogy a nagy fejlesztések közepette ott milyen kevés épületet bontottak le a franciák. Kulturális funkcióit kerestek és találtak számos rossz állapotú műemléknek és ipari üzemnek. (Elhivatott műemlékvédők és vezető építészek tanúsíthatják, hogy ez elsősorban politikai akarat és nem pénz kérdése!) A Maison Folie-kon kívül a roubaix-i (Lille-lel egybeépült kisváros) lepusztult uszodából lett a Művészeti és Ipari Múzeum. A lille-i jogi egyetem is jó példa a régi és az új szerencsés összeházasítására. Az utóbbi modern szárnya egy régi gyárhoz épült hozzá. Lille négy egyetemén egyébként ma több mint százezer diák tanul, ami meghatározza a város hangulatát.

A *Lille 2004* rendezői, akik megismertetni és elismertetni akarják ezt a Franciaországban sem igazán ismert, kivételes földrajzi helyzetű várost, három „felvonásra” tagolták a rendkívül színes programot, amelyben a kultúra minden területe és műfaja helyet kapott. Az első felvonás 2003 decemberétől 2004. március 6-ig tartott. A második szeptember 4-én ér véget, a harmadik az év végén.

A minap megkezdődött második rész programjában kiemelt helyet kap a képzőművészet. A lille-i Palais des Beaux-Arts Rubens-kiállítása olyan anyagot vonultat fel, amelyet 1977 óta nem láthatott a közönség. Anversben, ahol a művész élete nagy részét töltötte, Rubens saját műgyűjteményét mutatják be. Arrasban *Rubens kontra Poussin* címmel rendeztek kiállítást, a rajz és a kolorit mestere körül kialakult vitára összpontosítva. Valenciennes-ben Antoine Watteau elegáns hölgyeket, gáláns jeleneteket ábrázoló festményeit állították ki. A cateau-cambrésisi Matisse Múzeum a századelőn megalakult *Vouloir* (Akarni) című lille-i folyóiratnak dolgozó képzőművészek, építészek, bútortervezők munkáit, köztük Mondrian, Van Doesburg, Kupka műveit mutatja be a nézőknek.

A *Párhuzamos világok* sorozat Egyiptom, Lengyelország, Kína és Kanada művészetéből ad ízelítőt. A modern képművészeti gyűjteményéről híres Villeneuve d'Ascqban (metróval tizenöt perc Lille-ből) a tudományok fórumán a játék különböző formáit helyezték a vizsgálódás középpontjába (ott van a Rubik-kocka is). Egy

másik magyar származású művész, Vasarely alkotásaiból Lille-ben, a Rihour-palotában állítottak ki néhányat.

Sokszínű a színházi és a tánckínálat: lesz egyetemi színjátszó fesztivál, lesznek klasszikus Shakespeare-előadások. Bemutatják Bartabas lovascirkuszának új produkcióját, és először rendezik meg a cirkuszművészek iskoláinak találkozóját. Felelevenítik a hajdani fácán-banketteket, ezt a szellemet és testet egyaránt

Jean-Claude Casadesus a lille-i szimfonikusok élén

tápláló ünnepélyes lakomát. A XV. századi Flandriában ezzel búcsúztatták a hadba vonuló férfiakat. Jön William Forsythe frankfurti balett-társulatával, a japán Szaburo Tesigavara két új produkciójával. Lesz zene, zene, zene minden mennyiségben és minden műfajban. A lille-i szimfonikus zenekar állandó karnagya, Jean-Claude Casadesus vezényletével eljátssza Beethoven mind a kilenc szimfóniáját tizenegy városban. Áprilisban, Saint-Omerben és Dunkerque-ben rendezik meg a fúvószenekarok első nemzetközi versenyét, a zsűri elnöke Maurice André. A zárókoncert a lille-i Operaházban csendül majd fel. Lesznek dzsessz- és világzenei koncertek, a Földközi-tenger vidékének zenéjét bemutató hangversenyek. Lesz nemzetközi harmonikafesztivál, cigánybál, kelta muzsika és így tovább. Felvonulnak az Észak jelképeinek számító óriásbábuk belgiumi, spanyolországi, nagy-britanniai, mexikói, kínai és japán társaikkal együtt.

Nyáron Nord és Pas-de-Calais megyében minden hétvégén hang- és fényjátékokat rendeznek, becses műemlékeket ismertetnek meg közelebbről a közönséggel. Júliusban 16 és 21 év közötti diákok utazgatnak majd

Lille és Genova között, riportokat, interjúkat készítenek, és mindkét helyen be is számolnak élményeikről.

A gyerekekre is gondoltak a rendezők. A régió apróságai számára 2004 az utópiák éve. Arra buzdították őket, hogy törjék a fejüket azon, milyennek képzelik az eszményi várost, és írják meg, rajzolják le, készítsék el makett formában. A rotterdami Van Lieshout műhely művészeit pedig arra kérték fel, rendezzenek interaktív, iskolákba utaztatható kiállítást az öt érzékszervről.

A *Lille 2004* harmadik szakaszában központi helyet kap a design és az építészet. Szeptemberben a lille-i Palais des Beaux-Arts-ban a párizsi Cité de la Musique, a New York-i LVMH torony, a berlini francia nagykövetség tervezője, Christian de Portzamparc tart előadásokat. Az Euralille-ben a város átalakulásának folyamatát tekinthetik át az érdeklődők Lille, Barcelona, Manchester, Porto és Rotterdam példáján. Októberben a tourcoing-i Fresnoy-ban várostervezők, szociológusok, fotográfusok, képzőművészek találkozhatnak, és állítják ki, vitatják meg a Lille-metropolisról készített műveiket.

Christian Portzamparc banképülete Roubaix-ban

Henri Matisse: Az algériai nő, 1909

A japán OK lányok: Miszako, Noriko, Mami (1996)

Marijn van der Poll: Do hit (2001)

A képzőművészeti programból kiemelkedik az az októberben megnyíló Matisse-kiállítás, ahol a képek mellett először mutatják be a művész textilgyűjteményét is (Cateau-Cambrésis, Matisse Múzeum). Nagy érdeklődésre tarthat számot az a tárlat is, amely arról ad áttekintést, kik hatottak a XX. század elején Európában dolgozó mexikói művészekre, illetve ők hogyan hatottak másokra, elsősorban angolszászokra (Villeneuve d'Asq, Modern Művészetek Múzeuma).

Szeptember végén Lille-ben mutatják be Peter Brook régen várt, afrikai ihletésű új darabját. A film szellemeseinek kínál különleges élményt a Fresnoy-ban (Tourcoing) Jean-Luc Godard tíz filmből álló sorozata, amely nem más, mint töprengés az audiovizuális művészetek helyzetéről, jövőjéről. Novemberben az arrasi filmművészeti egyetemen *Város és film* címmel rendeznek fesztivált. Vetítik Antonioni műveit, Fritz Lang *Metropolis*-át, találkozók szerveznek Wim Wendersszel és Pedro Almodovarral.

Készült a nagy eseményre a könyvkiadás is. A Page à Page nevű lille-i kiadó a francia vasúttal közösen *Migrations* (Vándorlások) címmel nyolc ígéretes író novelláját adta ki, és terjeszti ingyen az állomásokon. A szerzőkkel a Maison Folie-kban találkozhatnak az olvasók. Novemberben a Marguerite Yourcenar emlékért őrző európai író-alkotóházban, a Villa Mont-Noirban az irodalom és a többi művészet találkozásának lehetnek tanúi az érdeklődők. Claudio Pozzani, a genovai nemzetközi költőfesztivál igazgatója pedig a világ minden sarkából érkező költőket látja vendégül Lille nevezetes helyein. További részleteket az interneten találhat az olvasó.

A cateau-cambrésisi Matisse Múzeum egyik terme

Közhely, hogy a Nord-Pas de Calais régió lakói híresek a vendégszeretetükről. Aki ott jár, megtapasztalhatja. A *Lille 2004* rendezői újsághirdetéssel önkéntes „nagyköveteket” toboroztak a helybeliek közül. (Fizetségül ingyenes belépőt kapnak a programokra.) Az volt a cél, hogy segítsenek eligazítani, kalauzolni a Lille-be tóduló tömérdek újságíró, bel- és külföldi vendéget. A megnyitóig tízezren jelentkeztek: háziasszonyok, diákok, nyugdíjasok, a legkülönbözőbb korú és foglalkozású emberek. Nemcsak azért jöttek, hogy ők meséljenek, hanem azért is, hogy kérdezzenek. Ők is kíváncsiak a hozzájuk érkezőkre, akikről ugyanolyan keveset tudnak, mint az odalátogatók többsége Észak-Franciaországról. Alighanem ezek a közvetlen találkozások, kulturális kalandozások tehetnek igazán sokat azért, hogy Európa egymástól sokáig elszigetelt két felének lakói megismerjék egymást – ha az emberek olyannyira áhított szabad mozgását a gazdasági korlátok még jó ideig akadályozzák is. ■

A Lille 2004 igazgatója Didier Fusillier. Az idegenforgalomért Benjamin Bellet, François Annycke és Annicke Berner felel. A látogatók egy vagy több napra szóló speciális jegyeket is válthatnak. Információ telefonon Franciaországból: 0-890-39-2004, külföldről 00-33-359-579-400. További részletek az interneten: www.lille2004.com